

Matka Země a její setba: Ekofeministický a ekokritický pohled na *Podobenství o rozsévači* Octavie E. Butlerové

Karla Rohová

Ostravská univerzita

karla.rohova@osu.cz

MOTHER EARTH AND HER SEED: OCTAVIA E. BUTLER'S PARABLE OF THE SOWER FROM AN ECOFEMINIST AND ECOCRITICAL PERSPECTIVE

This article discusses the novel *Parable of the Sower* (1993) by the African American futuristic writer Octavia Estelle Butler. Its analysis focuses on two main aspects of the novel: the Earthseed religion, which the main character Olamina creates in response to an eco-apocalypse, and the hyperempathy syndrome, which allows her to share pain and pleasure with living beings, including animals. These aspects are further assessed mainly from ecocritical and ecofeminist perspectives: Olamina's perception of both living and inanimate nature are examined, as well as the the degree of sustainability of Olamina's solution to the crisis proposed in her diary.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Octavia Estelle Butlerová — *Podobenství o rozsévači* — ekokritika — ekofeminismus — eko-apokalypsa
Octavia Estelle Butler — *Parable of the Sower* — ecocriticism — ecofeminism — eco-apocalypse

DOI

<https://doi.org/10.14712/23366729.2022.2.3>

ÚVODEM

Octavia Estelle Butlerová (1947–2006) vydala první část nedokončené série, *Podobenství o rozsévači* (*Parable of the Sower*, 1993),¹ na začátku devadesátých let. Román se v roce 1998 dočkal svého pokračování s názvem *Podobenství o talentech*² (*Parable of the Talents*), třetí, finální díl však Butlerová před svou brzkou smrtí již nestihla napsat, a zanechala tak své čtenáře s otevřeným koncem příběhu o poslední záchraně lidské společnosti po zásahu nevratné klimatické katastrofy. Butlerová ovšem ve svém románu nabízí více než futuristický pohled na postapokalyptický svět. Zobrazuje zemi ovládanou muži, sužovanou environmentálním rasismem i nespravedlivým a v mnoha ohledech nefunkčním sociálním systémem. Vedle kritiky selhání vlády i společenských hierarchií poskytuje Butlerová svým postavám a potažmo i čtenářům jedinečnou možnost vydat se na cestu postapokalyptickým světem — a to s cílem

1 Do češtiny přeložil v roce 2021 Petr Kotrle.

2 Vlastní překlad názvu. Román nebyl dodnes přeložen do češtiny.

poukázat na odlišné a progresivní přístupy k řešení takové katastrofy spojením víry a futuristických vizí, jejichž tvůrcem je protagonistka románu, Lauren Oya Olamina.

Olamina³ se musí vypořádat nejen se zdevastovaným životním prostředím, ale i s následky takzvaného hyperempatického syndromu, jehož působením zakouší bolest, ale také potěšení živých bytostí. Právě kvůli sdílení bolesti je Olamina v takovém prostředí mimořádně zranitelná, a to nejen po emocionální a sociální stránce, ale také po stránce fyzické. Místo aby se v postapokalyptickém světě stala snadným terčem, se však Olamina naučí, jak se svou hyperempatií pracovat a jak se nenechat ovládat jejími následky. Podobnou lekci nabízí Butlerová i svým čtenářům. Otázkou je pouze to, do jaké míry lze Olamininy vize aplikovat v reálném světě ničeném klimatickou krizí.

V této studii jsou proto analyzovány dva hlavní aspekty románu, a to náboženství, které Olamina vytvoří v reakci na environmentální krizi, a její schopnost sdílet bolest a potěšení s živými bytostmi ve svém okolí, včetně sdílení bolesti se zvířaty. Zatímco většina studií zabývajících se analýzou *Podobenství* o rozsévači se soustředí především na utopické rysy díla,⁴ v menší míře pak na analýzu postapokalyptického světa, my zvolíme jinou perspektivu: rozbor díla (a jmenovaných aspektů) bude veden z ekokritického a ekofeministického pohledu. Právě ekokritika a ekofeminismus nabízejí výjimečnou příležitost analyzovat nejen způsoby, jakými hlavní hrdinka Olamina rozbíjí hierarchické uspořádání v postapokalyptickém světě, ale také význam jejich navrhovaných řešení co se týče propojování žen s přírodou.

VÍCE NEŽ SCI-FI

Pokud jde o žánr dystopického a utopického sci-fi, Butlerová se zařazuje mezi již dříve zpopularizované autorky postapokalyptických románů, jako je například Ursula K. Le Guinová či Margaret Atwoodová.⁵ Je zde ovšem další důležitý prvek, který by neměl být při analýze díla O. E. Butlerové přehlédnut: odkaz na žánr vyprávění o otroctví. Butlerová jako první černošská autorka dokázala vnést do sci-fi historická, kulturní i sociálně-politická témata, a to navíc v druhé polovině 20. století, kdy v příslušném žánru dominovali bělošští autoři. I pro své odhodlání neopomenout ve svých dílech afroamerickou historii je Butlerová mnohokrát spojována s *neo-slave narrative*,⁶ tedy s novodobým vyprávěním o otroctví. Hrozba otroctví hraje v Olaminině světě významnou roli — jako jedno z témat v knize aktivně utváří a ovlivňuje Olamininu cestu rodnou Kalifornií na sever, který je ve fikčním světě *Podobenství* považován za vysněnou utopii.⁷ Díky záznamům v Olaminině deníku, který se pak v průběhu let stává ekvivalentem svaté knihy, je možné zjistit, že k hrozbě otroctví i k jejímu vlastnímu útěku před ním došlo v návaznosti na environmentální katastrofu; otroctví je

3 Hlavní hrdinku v románu nazývají jejím příjmením — Olamina.

4 K těmto kritickým pracím patří např. Lacey 2008, Phillips 2002, Texter 2008.

5 Za zmínku pak určitě stojí i současná generace černošských autorek, jako například Adrienne Maree Brownová nebo Rivers Solomonová, které jsou v žánru science fiction často považovány za nástupkyně Butlerové.

6 Melzer 2006, s. 39–41.

7 Agustí 2005, s. 358.

tedy úzce spjata s životním prostředím i s klimatickou změnou jako takovou. Novodobé vyprávění o otroctví proto není pouze o útěku ze zdevastovaného jihu na doposud klimaticky přívětivější sever, Butlerová využívá žánr k ilustraci a kritice politických a sociálních problémů i probíhající environmentální krize.⁸

V ekokritických i feministických kruzích je dnes novodobé vyprávění o otroctví široce prozkoumaným tématem. Butlerová nabízí pohled na svět, kde jsou hierarchie postavené na patriarchálních a konzumních hodnotách nabourávány náboženskou filozofií Setby Země a revoltou afroamerické ženy proti těmto systémům. Donna Harawayová například poznamenává, že použitím vyprávění o otroctví ve spojitosti se životem Afroameričanky a s životním prostředím Butlerová odkazuje na „womanismus nebo feminismus“.⁹ Olaminin syndrom hyperempatie je literárním ztvárněním nejkritizovanějších (nebo i nejoblíbenějších) ekofeministických aspektů — ženská hrdinka, černoška, u které se nejen předpokládá, že je „více spjata s přírodou“, ale ve skutečnosti kvůli své hyperempatii opravdu je neoddělitelná od svého prostředí a pociťuje bolest i potěšení živých bytostí, včetně těch zvířecích. Právě díky tomuto propojení, jehož prostřednictvím Olamina vnímá životní prostředí v jeho celistvosti, by mohla být snadno považována za hrdinku, která „se drží hluboko zakořeněného a tísnivého přesvědčení, že ženy musí být budovatelkami společnosti“.¹⁰

Madhu Dubeyová toto spojení s životním prostředím identifikuje i v rámci samotného žánru vyprávění o otroctví. Zdůrazňuje přitom, že „román zobrazuje dystopickou společnost jednadvacátého století, která se vyznačuje rozšířeným dluhovým otroctvím vůči nadnárodním korporacím“.¹¹ Podle Dubeyové je téma útěku z otroctví¹² v románu spojeno s řešením devastace životního prostředí a sociální nespravedlnosti. Tvrdí především, že „Butlerová využívá prolínání minulosti, přítomnosti a budoucnosti, které je pro žánr extrapolativního sci-fi charakteristické, aby zachytila nové formy nerovnosti zplozené globálním kapitalismem“.¹³ Svět v *Podobenství o rozsévači* plodí jednu formu nerovnosti za druhou — je to svět, kde environmentální, společenská, ekonomická a rasová nespravedlnost určuje, jak velkou šanci má člověk na přežití.

EKOLOGICKY TOXICKÝ SVĚT

Příběh *Podobenství o rozsévači* začíná v roce 2024, kdy je Olamině pouhých patnáct let a žije se svou rodinou v Robledu, v uzavřené, ale různorodé komunitě na jihu Kalifornie. Spojené státy jsou společensky a ekologicky toxické, celý systém země se zhroutil a základní životní potřeby jako jídlo nebo voda jsou tak drahé, že jsou lidé závislí na pěstování vlastních potravin a musí šetřit každou kapku pitné i užitkové vody.

8 Mayer 2003, s. 193–94.

9 Haraway 1992, s. 378.

10 Shahnava 2018, s. 45.

11 Dubey 2013, s. 357.

12 Dubeyová uvádí termín „antebellum slavery“ neboli historie otroctví spojená s obdobím mezi americkou válkou za nezávislost a vypuknutím občanské války.

13 Dubey 2013, s. 357.

Peníze již neslouží na nákup oblečení, natož elektroniky nebo vozidel. Lidé v Olaminině světě cestují pěšky nebo na kole. V jednom ze svých prvních deníkových záznamů Olamina vysvětluje: „Táta říká, že voda teď stojí několikrát víc než benzín...“ a „Neznám nikoho, kdo by používal auto, nákladák nebo motorku na benzín.“¹⁴

Podle Évy Federmayerové svět v *Podobenství o rozséváči* „vykazuje viditelné známky pandemionia zahrnující krizi individuálního, komunitního a ekologického přežití“.¹⁵ V očích Olaminy, jež vyrůstá ve společnosti plné lidí, kteří trpí takovým hladem, až se sami mění v kanibaly, je politický i ekonomický systém panující v její zemi selháním. Lidem jako Olamina zbývá jediná volba — žít, či spíše přežívat, obklopeni zdmi, které chrání i izolují komunitu od okolního světa, nebo čelit kanibalům a dalšímu nebezpečí, jako jsou například divocí psi, venku.

Dospělí obyvatelé Robleda, včetně Olamininých rodičů, se modlí za návrat dobrých časů. Věřící, že návštěvou kostela nebo křtem dětí můžou zažehnat sociální i environmentální krizi. Na rozdíl od této skupiny dospělých, kteří zažili svět před krizí a toužebně si přejí se k němu vrátit, i kdyby jen v modlitbách, Olamina žádnou podobnou formu úniku do minulosti nemá, protože vyrůstá v již toxicky zamořeném světě.¹⁶ V jedné z diskusí se svou přítelkyní Olamina vysvětluje svůj pohled na svět:

„Teď se svět taky mění. Naše dospělé nevyhladil mor, takže jsou ještě ukotvení v minulosti a čekají na návrat starých dobrých časů. Jenže svět se změnil hodně a změnil se ještě víc. Svět se mění pořád. Tohle je jenom jeden z velkých skoků místo malých postupných změn, které jsou snazší. Lidé změnili klima planety. A teď čekají, až se vrátí staré časy.“¹⁷

Na rozdíl od svého otce, jehož kázání popírají lidský vliv na změnu klimatu, Olamina věří informacím vědců o degradaci životního prostředí způsobené lidskou činností. Navíc se odmítá nechat uchlácholit názory dospělých nebo otcovým kázáním, místo toho se vzdělává sama, studuje různou literaturu, včetně historických a teoretických knih i praktických příruček, které jí poskytují znalosti o rostlinách a jak přežít v divoké přírodě. Tyto vlastnosti — ochota učit se, diskutovat o věcech, odmítání nefunkčních řešení — v kombinaci s hyperempatií, kterou Olamina dědí po své matce, z ní dělají protagonistku na cestě k vytvoření nového společenského systému, který by vedl lidi nejen k tomu, aby se přizpůsobili dopadům klimatické katastrofy, ale když je to nutné, nakonec šli k proměně vnímání sebe sama.¹⁸ Olamina dává jasně najevo, že je nespokojená se současnou situací ve světě, a to zejména s neúspěchy lidí při pokusech o nápravu těchto „chřadnoucích ekonomik a zmučených ekosystémů“, a chce překročit „stín své rodičovské planety“.¹⁹

Podle Frazierové se Olamina nepřizpůsobuje existujícím řešením nabízeným v jejím světě, ať už za jejich vznikem stojí náboženství, americká vláda, korporace, lidé

14 Butlerová 2021, s. 30.

15 Federmayer 2017, s. 1.

16 Tamtéž, s. 7–9.

17 Butlerová 2001, s. 69.

18 Shahnavaz 2018, s. 43–44.

19 Butlerová 2021, s. 92.

v Robledu nebo její otec.²⁰ Místo jejich neúspěšných řešení Olamina „nabízí radikální model ekologické etiky“.²¹ To však neznamená, že Olamina tyto systémy odmítá kompletně. I když se neztotožňuje s tím, do jaké podoby se vyvinulo křesťanství, neodmítá víru v Boha. Naopak si z každého systému, včetně toho společenského nebo rodinného, odnáší jako tvůrce nového náboženství i vůdce ekologicky smýšlející komunity to, co sama považuje za fungující základ. Tyto prvky pak nadále zkoumá, diskutuje o nich se svými přáteli, píše o nich poezii, analyzuje je ve vztahu s přírodou a světem a staví na nich nové části své rozrůstající filozofie Setby Země.²²

Není zde nutné zmiňovat, že tato představa, kterou Butlerová ilustruje — tedy že by Olamina mohla „vyrůst“ v kazatele, v nadčlověka, který sice trpí hyperempatií, ale dokáže se vymanit z každé emocionálně nebo fyzicky náročné situace (a je si vědoma toho, jakým způsobem se musí připravit na rizikovou situaci, než k ní vůbec dojde) —, je velmi utopická. Koneckonců příběh je mimo jiné často analyzován i kvůli „všem jeho primitivisticko-zemědělsko-biblickým přesahům, které podněcují naděje na pozemskou rajskou zahradu uprostřed toxického chaosu“.²³ Jak však Federmayerová ve své analýze komentuje, díky těmto přesahům Butlerové příběh poukazuje na možné dopady hierarchického či patriarchálního systému a nabízí možnost analyzovat, co může současná ekologická etika Olaminině společnosti nabídnout.²⁴

Olaminin první domov, uzavřená komunita Robledo, stejně jako společnost, do které se narodila, jsou stále silně ovládnány muži. Podle Shahnnavazové právě tato skutečnost nakonec vede ke zničení Olaminina domova „kapitalistickou chamtivostí, která je ve svém jádru sice stereotypně, ale rozhodně mužská“.²⁵ I když je Olamina, zatímco vyrůstá v Robledu, v bezpečí, její chráněná komunita je zničena, když „pyro lidé“²⁶ prolomí její brány. Na rozdíl od hašení relativně malého požáru nebo vypořádávání se se zloději, kteří napadají Robledo při zoufalém hledání jídla, na tento „průlom“ svých bran není Olaminina komunita vůbec připravena. Olamina sice není jediná, která z této situace vyvázne živá, ale jako jediné se jí podaří si na tuto mimořádnou situaci přichystat zásoby — má sbalené knihy, semínka rostlin na zasažení, peníze, dokonce i nějaké jídlo a vlastní zbraň. Olamina si hrozícího nebezpečí byla vědoma hned od začátku, dokonce své kamarádce Joanne a poté také svému otci řekla, že „se musíme naučit co nejdříve, dokud je čas“.²⁷ Ve skutečnosti však Olamina nemyslela jen na to, aby byla připravena na zhroucení bran Robleda. V konverzaci se svým otcem Olamina vyvrací jeho názory na současný stav světa, což znamená i zpochybnění názorů ostatních členů komunity, kteří jejímu otci naslouchají, a především i zpochybnění faktu, kdo je za tento stav světa odpovědný. Jejich diskuse následuje poté, co Olamina vypráví své přítelkyni Joanne o hrozbě konce světa (a Robleda) a také o svém navrhovaném řešení: o Setbě Země. V této části knihy, kdy je Olamině

20 Frazier 2016, s. 46.

21 Tamtéž.

22 V anglickém originálu „Earthseed“.

23 Federmayer 2017, s. 12.

24 Tamtéž, s. 12–13.

25 Shahnnavaz 2018, s. 41.

26 Lidé závislí na droze „pyro“, která je podněcuje k pyromanii.

27 Butlerová 2021, s. 76.

pouhých patnáct let, je Setba Země jejím průvodcem, nejen v tom, jak přežít, ale také jak se přizpůsobit situaci kolabujícího světa.

„Ty si myslíš, že náš svět zaniká?“ zeptal se táta a já jsem se bez jakéhokoli varování málem rozbřečela. Měla jsem co dělat, abych to v sobě zadržela. Hlavou mi blesklo: „Ne, myslím si, že tvůj svět zaniká a ty možná zanikneš s ním.“ To bylo strašné. Tak osobně jsem o tom předtím nepřemýšlela. Otočila jsem se a podívala jsem se z okna, dokud jsem necítila, že jsem klidnější.

Když jsem se znovu obrátila tváří k němu, řekla jsem: „Ano. Ty si to nemyslíš?“

Zamračil se. Myslím, že takovou odpověď ode mě nečekal. „Je ti patnáct,“ řekl. „Ve skutečnosti nechápeš, co se tady děje. Problémy, které teď máme, začaly narůstat dávno předtím, než ses narodila.“²⁸

Tento úryvek demonstruje střet mezi Olaminou a jejím otcem více než jejich odlišné názory na budoucnost světa. Když je Olamina svým otcem konfrontována a pomyslí si, že mu řekne „tvůj svět zaniká“ (ale pak se rozhodne pro opak), ukáže tím, jak se její představa o světě, v tomto kontextu o lidském světě liší od představy jejího otce. Později během téhož rozhovoru se Olamina rozhodne říct svému otci o Setbě Země, načež z jeho odpovědi zjistí, že ačkoli jako duchovní lídr edukuje ostatní členy v komunitě (například trvá na tom, aby se Olamina a další její vrstevníci naučili sebeobraně i samostatnosti), odmítá v tomto případě dát Olamině možnost zpochybnit jeho vlastní názory:

Tak jsem mu to přeříkala. Dávala jsem si pozor, abych mluvila bezbarvým, chladným tónem, ale nic jsem nevynechala. Chtěla jsem, aby věděl, čemu věřím, a pochopil to. Alespoň tu část, která nesouvisí s náboženstvím. Když jsem domluvila, odmlčela jsem se a čekala jsem. Jako by očekával, že řeknu ještě něco. Chvilí tam jenom seděl a hleděl na mě. Nepoznala jsem, co cítí. Jiní lidé to nikdy nedokázali, když nechtěl, ale mně se to většinou podařilo. Teď jsem si připadala vyloučená, a nemohla jsem s tím nic dělat. Čekala jsem.

Nakonec vyfoukl vzduch, jako by zadržoval dech. „Už o tom víckrát nemluv,“ řekl hlasem, který nepřipouštěl diskusi.²⁹

Přestože je Olaminin postoj k diskusi plný porozumění a respektu, dokonce se rozhodne vyloučit z konverzace o Setbě Země veškerou náboženskou stránku, aby nezpochybňovala otcovu vlastní víru, otec ji nechce vyslechnout, natož jí porozumět. Po neúspěšné rozmluvě o Setbě Země musí navíc Olamina slíbit, že už o svém nápadu nebude mluvit, a to i přes to, že jediným návrhem, který opravdu chtěla uskutečnit a který s otcem neúspěšně sdílela, bylo vyrobit sobě a každému v Robledu záchrannou sadu. Olamina nakonec svého otce neposlechne, záchrannou sadu se zásobami si připraví a schová a její obsah jí zachrání život, když brány Robleda jednoho dne padnou. Pokud by otec Olamině naslouchal, alespoň v případě tohoto jednoduchého ná-

28 Butlerová 2021, s. 74–75.

29 Tamtéž, s. 76–77.

padu, je pravděpodobné, že by vloupání do Robleda a jeho následující zkázu mohlo přežít mnohem více lidí, včetně Olamininých nejbližších. I svým způsobem nečekaná smrt jejího otce by se dala považovat za důsledek jeho nevole změnit svůj autoritativní přístup, vyslechnout Olaminu a v neposlední řadě postavit se ignoraci, která ovládala obyvatele Robleda, zatímco za branami zuřily požáry.

Olaminin otec se přizpůsobil patriarchálnímu systému a pravděpodobně nikdy neměl k dispozici nástroje, které by mu pomohly takové systémy zpochybnit, ať už z filozofického nebo náboženského pohledu. Na druhou stranu Olamina vždy měla otcovu péči a jeho náboženství (pomocí něhož ji naučil být ke svému okolí i ke společnosti kritická), hyperempatii a zkušenosti z dospívání v již zničeném prostředí. Podle Shahnavažové „Butlerová zakládá svůj příběh na odmítnutí patriarchátu“ a „zobrazuje svět, ve kterém možnost míru a prosperity spočívá ve sjednocení populace pod vedením ženy a v novém světě, který tato žena představuje“.³⁰ V *Podobenství o rozséváči* je onou ženou, která odmítá dosavadní systém patriarchátu a zároveň představuje nový svět, jež utváří prostřednictvím vlastní filozofie, samozřejmě Olamina.

V románu *Butlerová* zdůrazňuje také pokračující vliv konzumního systému na život obyčejných lidí. Přestože Olaminina země nemá žádný pracovní trh a nenabízí žádné vedení ani pomoc svým občanům, natož životnímu prostředí, přežívající komunity po celém státě jsou často ovládány velkými korporacemi, které hledají „dychtivou, vzdělanou pracovní sílu“ a „obrovské plochy úrodné, bezvodé půdy“.³¹ Výměnou za půdu a pracovní sílu dostávají lidé malé platy, ale na druhou stranu mají od firmy zajištěné bezpečí, práci i zásobování potravinami a pitnou vodou. Nicméně i v tomto případě Olamina poukazuje na nerovnost, například když poznamenává, že lidé z Olivaru, komunity převzaté korporací s názvem „Kagimoto, Stamm, Frampton a spol. — KSF“,³² jsou „vzdělaní lidé, kteří nechtějí žít v chaosu, jenž se rozlézá do zbytku okresu Los Angeles“ a „[d]okáží se o sebe, svá práva a svůj majetek postarat“.³³ I když v knize není uvedeno, zda má Olivar převážně bílou populaci, Olaminina poznámka upřesňuje, že nevzdělané děti nebo dospělí nemohou v těchto městech najít práci, a dokonce i vysoce vzdělaným lidem, jako jsou Olaminini rodiče, jsou nabízeny nízké platy, které jim neumožňují uživit celou jejich rodinu.

Na otázku, proč si takové korporace nikdy nevyberou Robledo, Olaminin otec odpovídá, že „Robledo je příliš velké, příliš chudé, příliš černé a příliš hispánské, než aby někoho zajímalo — a nemá pobřeží“.³⁴ Rasová rozmanitost Robleda, skutečnost, že nemá dostatek vysokoškolsky vzdělaných lidí, kteří by se dali využít jako levná pracovní síla, a poloha daleko od pobřeží z něj v očích bohatých dělají ekonomicky nerentabilní město. Robledo je tak dobrým příkladem toho, jak rasové nerovnosti způsobují, že v Robledu dokonce ani vysoce vzdělaní lidé nejsou schopni překročit propast mezi sebou a těmi, kteří jsou sociálně, ekonomicky nebo environmentálně privilegovaní. V Olaminině světě převládá systém, jenž tuto propast dále prohlubuje,

30 Shahnavaž 2018, s. 41.

31 Butlerová 2021, s. 132.

32 Tamtéž, s. 131.

33 Tamtéž, s. 132–133.

34 Tamtéž, s. 133.

a proto nemůže lidem nabídnout řešení této krize. Navíc i města jako Olivar fungují na principech „[d]luhového otroctví“.³⁵ Jak vysvětluje Olamina, lidem z těchto měst jsou nabízeny nízké platy, protože korporace chce „dostat lidi do dluhů, držet si je a držít je čím dál víc“.³⁶

Pokud daný selhávající systém srovnáme se Setbou Země, je třeba zdůraznit, že Setba Země byla vytvořena v reakci na poškozený systém. Jako komunita nebo náboženská skupina může být Setba Země považována pouze za utopickou vizi, kterou si Olamina vysnila a kterou ostatní z její skupiny následovali, aby se cítili méně zranitelní. Federmayerová však uvádí, že Doubí,³⁷ Olaminina komunita ustavená na konci románu na náboženském, etickém a filozofickém základu pocházejícím ze Setby Země, „není stromy objímající, duchovně-biotické hospodářství ani pohanská sekta“.³⁸ Pakliže vezmeme v úvahu druhý díl nedokončené série *Podobenství o talentech* (1998), Olaminina komunita Doubí a náboženství jsou velmi vzdálené obrazu pohanské sekty objímající stromy. Ve skutečnosti, jak tvrdí Wimbush, Olamina navrhuje „přerušení dominantního kulturního hermeneutického kruhu“,³⁹ a to konkrétně tím, nakolik progresivní je ve svých praktikách, včetně akceptování členů své komunity bez ohledu na jejich sexuální orientaci, rasu, pohlaví nebo věk.⁴⁰ Olamina si skutečně nepřeje založit další Robledo ani žádnou jinou komunitu ovládanou korporacemi jako Kagimoto, Stamm, Frampton a spol., protože si je vědoma toho, jak neúspěšné tyto koncepty reálně jsou. Spíše než k vytvoření pohanské komunity, Doubí i Olaminina skupina dosahuje „nenásilné transformace struktur mužské dominance, čímž se obnovuje rovnováha a harmonie mezi mužskými a ženskými hodnotami“.⁴¹

Olaminina komunita vzkvétá již v *Podobenství o rozséváči* a nevyvíjí se na základě primitivního chování, ale na základě důkladných intelektuálních i filozofických diskusí s Olamininými společníky a budoucími členy komunity. Kdykoli mají čas na odpočinek, Olamina a její přátelé si čtou a diskutují o Setbě Země. I přesto, že Olamina by je „[r]áda [...] vtáhla všechny“⁴² do učení o své víře, není ve svém přístupu autoritářská a respektuje pohled ostatních do té míry, že se i ti, kteří nejsou Setbě Země nakloněni, připojují k diskusím s Olaminou o různých aspektech tohoto náboženství:

Byl to dobrý den. Travis se mě čas od času na něco zeptal, nebo mi předhodil nějakou další námitku vůči Setbě Země, a já jsem se pokusila odpovědět, aniž bych to pojala jako kázání — což bylo těžké. Myslím, že většinou se mi to podařilo. Zahra a Natividad se pohádaly o to, jestli bůh, o kterém mluvím, je muž,

35 Tamtéž, s. 134.

36 Tamtéž.

37 V anglickém originálu „Acorn“.

38 Federmayer 2017, s. 13.

39 Cit. dle Ruffin 2010, s. 96.

40 Phillips 2002, s. 309; Nilges 2009, s. 1335

41 Tüzün 2021, s. 18.

42 Butlerová 2021, s. 239.

nebo žena. Když jsem poukázala na to, že změna vůbec žádné pohlaví nemá a není to osoba, zmátlo je to, ale úplně to nezavrhly.⁴³

Dokonce i Harry, který na rozdíl od Zahry a Natividad „odmítal brát diskusi vážně“⁴⁴, se nechává Olaminou inspirovat, aby si založil svůj vlastní deník, a zároveň stále přispívá do zakládající komunity tím, že učí Zahru číst a psát. Žádný člen skupiny není trestán za odlišný názor. Olamina také uznává, jak důležité je učit děti:

Ráda bych o Setbě Země učila Dominika, až vyroste. Já bych učila jeho a on by učil mě. Otázky kladené malými dětmi dohánějí člověka k šílenství, protože nemají konce. Ale taky nutí k zamyšlení.⁴⁵

Olamina si je nejen vědoma přítomnosti tohoto dítěte, Dominika, ale přijímá ho jako rovnocenného člena své skupiny, stejně cenného, jako jsou ostatní dospělí. Navíc si uvědomuje, že Dominik má potenciál je učit a přimět je přemýšlet; věří, že když se bude starat o děti ve své skupině a bude jim naslouchat, může se od nich naučit být lepším vůdcem komunity i lepším člověkem. Její přístup k dětem je tak v přímém kontrastu s přístupem jejího otce i ostatních dospělých z původní komunity v Robledu. Pokud Lauren L. Jaceyová tvrdí, že Butlerová v tvorbě svých románů podtrhává způsob, kterým „její hrdinky zvyšují svou moc“,⁴⁶ tak právě tento úryvek zachycující Olamininu vůli učit se od dětí jej nejen potvrzuje, ale také rozvíjí — jak už bylo zmíněno výše, na rozdíl od svého otce a dalších dospělých z Robleda, se Olamina nebojí svou moc v rostoucí komunitě sdílet i s těmi nejmladšími členy skupiny.

Je to také tento moment příběhu, kdy si Olamina poprvé pomyslí, že její společníci, jimž je na jejich cestě vůdkyní, by mohli být „zárodek komunity Setby Země“.⁴⁷ Namísto toho, aby použila Setbu Země pouze za účelem překonání vlastní a společenské krize, tedy za účelem přežití environmentální apokalypsy, je význam Setby Země v jejím myšlení mnohem hlubší a rozvíjí se podle zkušeností, které Olamina získává v průběhu svého dospívání i během své cesty na sever Kalifornie, což zahrnuje i ty zkušenosti, jež získala skrze nutnou obranu před útoky na jejich skupinu.

Zatímco Dunningová poukazuje na to, jak Butlerová svým románem „demonstruje, že kolaps západní společnosti představuje příležitost pro vytvoření nových modelů společenství a bytí“,⁴⁸ z ekokritického hlediska lze v příběhu nalézt i možné problematické aspekty — a to především v Olamininých vizích, v nichž se hrdinka soustředí především na přežití lidí, a vylučuje tedy ze svých priorit nutnost zachránit Zemi nebo zachránit životní prostředí na Zemi.⁴⁹ I v ostatních částech příběhu je tento plán přednostní záchrany a ochrany lidské společnosti a opomíjení záchrany planety více než patrný. Jak už bylo nastíněno, samotná Olamina si nepřeje zachrá-

43 Tamtéž, s. 239.

44 Tamtéž.

45 Tamtéž.

46 Lacey 2008, s. 381.

47 Butlerová 2021, s. 239.

48 Dunning 2020, s. 183.

49 Federmayer 2017, s. 14.

nit přírodu na Zemi; ve skutečnosti je jejím hlavním přáním planetu opustit, a tím i uniknout environmentální apokalypse na Zemi. Jak Olamina popisuje v jedné ze svých básní:

A osudem Setby Země
je zakořenit mezi hvězdami.⁵⁰

Právě vize opustit planetu je pro Olaminu klíčová, je to cílem jejího plánu na záchranu a alfou omegou jejího náboženství. Zejména tyto řádky dokazují, jak fatální je situace v Olaminině světě a že se s ní vypořádává prostřednictvím změny, byť je součástí této změny i hledání nového domova ve vesmíru. Pokud bychom se na Olamininu myšlenku „zakořenit mezi hvězdami“ („to take root among the stars“⁵¹) měli podívat skrze ekofeministickou literární kritiku, Olamina považuje Zemi za mateřskou „základnu“ a živé bytosti za potomky této Země, její plody, tedy Setbu Země („Earthseed“). Toto spojení matky a jejích potomků zjevně staví planetu Zemi do role ženy-bohyně, která stvořila a udržuje život na planetě. Butlerová však nezůstává jen u tohoto archetypu; prostřednictvím knihy ilustruje, jaký osud potkává „matku Zemi“ — je zničena vlivem patriarchy. Podle Olaminy je osudem lidí svou zničenou matku opustit a najít jiný domov mezi hvězdami, kde by lidé mohli nalézt či založit nový život, i přestože ekosystém svého původního domova nenávratně zničili.

Ale Olaminina vize, že lidstvo opustí svůj původní domov, nemusí vést k opuštění života jako takového. V knize *The Reflowering of the Goddess* (Nový rozkvet bohyně, 1990) Gloria Feman Orensteinová analyzuje symbol „bohyně“ (the Goddess) v umělecké ženské literatuře. Jak Orensteinová uvádí:

Jedinečným rysem ekofeministického cyklu⁵² je, že příběhy se nezaměřují na vyprávění o vytržení člověka z kontextu přírodního prostředí a kosmu. Ve většině těchto příběhů jsou stromy, zvířata, planety, všechna stvoření, rostliny a kameny stejně působivé ve svých vlastních životních dějinách a záhadách jako lidé, s nimiž přicházejí do styku. Všichni žijí na Zemi, která nám prostřednictvím zemětřesení a přírodních katastrof sděluje, že Matka (Země) nyní zoufale potřebuje vyléčit.⁵³

Uvedené prvky ekofeministického cyklu jsou patrné nejen v Olaminině vizi „rozesít život ze Země“ v kosmu, ale také v její osobní filozofii, prostřednictvím níž uznává, že život na planetě má různé formy. V tomto úryvku ze svého deníku Olamina zpochybňuje i zvířecí a přírodní hierarchii na Zemi a řadí „položky“, jako jsou například kameny, na stejnou úroveň s lidskými bytostmi, nebo dokonce s mikroby:

50 Butlerová 2021, s. 90.

51 Butler 2000, s. 160.

52 Orensteinová uvádí, že romány ekofeministického cyklu „představují současnou degradaci žen a přírody, ale zároveň rozvíjejí postoj, že čím více se lidé sjednotí s duchem ženy a přírody, tím více se lidstvo přiblíží záchraně planety a veškerého života na Zemi“. Viz Orenstein 1990, s. 172.

53 Tamtéž, s. 179.

Celý zbytek Setby Země je vysvětlení — co je bůh, co dělá, co jsme my, co bychom měli dělat, co dělat musíme, ať chceme či nechceme... Uvažujte: Ať už jste člověk, brouk, mikrob nebo kámen, tento verš je pravdivý.⁵⁴

Přestože mezi Olaminou a přírodním světem není v tomto úvodním díle více takových interakcí, a Olamina dokonce přiznává, že v minulosti zabíjela zvířata i mimo vlastní sebeobranu, stále zpochybňuje hierarchie přírodního i společenského světa, byť v některých aspektech pouze po teoretické stránce. V básni, která následuje po této Olaminině úvaze o jednotlivých částech přírody, Olamina spojuje tyto části ve verších a upozorňuje na jejich propojení i na tu skutečnost, že v tomto ekologickém kruhu lidé ovlivňují další části stejným způsobem, jako mohou být ovlivněni i oni sami:

Všechno, čeho se dotkneš,
tím změníš.
Všechno, co změníš,
změní tebe.
Jediná trvalá pravda
je změna.
Bůh⁵⁵
je změna.⁵⁶

Ačkoliv tedy Butlerová nutně nestaví Olaminu do role „bohyně“ a z její komunity nevytváří pohanské království, v románu lze najít podobné aspekty, a to i když se na první pohled nepojí s archetypy, které ve svém rozboru uvádí Orensteinová. Místo toho Butlerová odkazuje svým příběhem na Bibli. *Podobenství o rozsévači* „představuje Ježíše Krista jako rozsévače, semeno jako posvátné slovo a různé druhy půdy jako různé typy posluchačů“ a „řeší problémy spojené s vytvořením vnímavého duchovního společenství“.⁵⁷ Protože se Olamina stane vůdkyní, učitelkou a prorokem své komunity, vytváří tím svou verzi duchovního společenství, které mimo jiné nestaví do role vůdce muže a neopírá se o boha, který by měl vymezené pohlaví — jak Olamina sama uvádí: „Bůh je změna.“⁵⁸ Pokud bychom tedy Olaminino přání změnit a přenést lidstvo na jinou planetu ve vesmíru, mezi hvězdy, měli přirovnat k Bibli, cesta do vesmíru slouží členům Olamininy skupiny jako poselství podobné cestě věřících do nebeského ráje. Tak jako je cesta do nebe podmíněna změnou člověka (či společnosti

54 Butlerová 2021, s. 92.

55 Za pozornost stojí, že Butlerová lidstvo i části přírody propojuje s bohem — ten je pro Olaminu, jak sama upřesňuje, neustále se měnící entitou, mohli bychom říci i neustále se rozvíjející, postupující evolucí, kterou Olamina přeje i lidstvu, a chce, aby lidstvo tuto změnu následovalo. Co se týče zmínění boha jako takového, Olamina tímto opět nabourává hierarchie — považuje boha za součást evoluce, a tedy i za součást změny, která se dotýká všech stejným způsobem.

56 Butlerová 2021, s. 92.

57 Dubey 1999, s. 119.

58 Butlerová 2021, s. 90.

jako takové), i cesta do vesmíru závisí na změně spočívající v přijetí Olamininy futuristické vize jako jediného řešení ekologické krize na planetě.⁵⁹

Nicméně je třeba připomenout, že Olamina dává přednost přežití lidí nad záchranou planety i samotné přírody. Olamina si tento aspekt, zdá se, uvědomuje a nesnaží se jej změnit. Jejím hlavním cílem je zachovat lidskou existenci dostatečně dlouho na to, aby ji zasadila, jako semena, v jiné části vesmíru. Ačkoliv tento cíl Olamininy cesty může být kritizován, především z hlediska environmentálního boje za záchranu planety, není zrovna nutné se této kritiky držet. Ruffinová připomíná, že i když Olaminin cíl opustit Zemi nemusí být všemi schválen jako ten jediný správný, je třeba uznat, že Olamina „vytváří náboženství, které podle ní splňuje cíl udržitelného partnerství s naším prostředím, i když se toto prostředí nachází mimo Zemi“.⁶⁰ Na rozdíl od jiných náboženství není Olamininým záměrem dát lidem definitivní odpovědi — proto svým následovníkům dovoluje kritizovat Setbu Země a rozhodnutí spojená s jejich komunitou, včetně morálních důsledků opuštění jejich domova, mateřské Země.

SYNDROM HYPEREMPATIE A ANIMALITA

Určujícím faktorem Olamininy schopnosti přizpůsobit se a být dobrým vůdcem pro své přátele je její syndrom hyperempatie. Podle Federemayerové Olaminina cesta toxickým světem začíná v tom okamžiku, kdy je Olamině v děloze toxického těla její matky předána⁶¹ hyperempatie.⁶² Toxicita je v románu centrálním tématem, které začíná právě Olamininým narozením s hyperempatií a pokračuje dospíváním v již environmentálně toxickém Robledu, které je nakonec zničeno lidmi závislými na toxické droze „pyro“.⁶³ Olamininy zápisky o stavu světa i následující prožitky z její cesty na sever Kalifornie opět poukazují na přítomnost toxicity, ať už jde o „pyro lidi“ ničící města, o toxicky kontaminovanou vodu nebo o požár, kterým Olaminina skupina musí projít a jehož kouř je pro ně také toxický. V rámci toxicity přítomné ve světě, kontaminující životní prostředí i lidi samotné, je možné tématu přiřknout hlavní roli. Pokud jde však o Olamininu hyperempatii, závěr není tak jednoduchý. I když Olamina hyperempatii zdědila po matce právě kvůli toxickým lékům a primárně zřejmě kvůli genetickým změnám v lidské evoluci či farmaceutickým pokusům, nepoužívá léky na její potlačení a místo toho syndrom využívá k tomu, aby se emocionálně, mentálně, a dokonce i fyzicky posilovala, tudíž eliminuje jeho možné toxické následky. Navíc je to právě hyperempatie, díky níž Olamina nepovažuje přírodu za neživý předmět umístěný do příběhu pouze za účelem „dekorace“, ale příroda v románu naopak zastává úlohu postavy, jež aktivně ovlivňuje její život a rozhodnutí.⁶⁴

59 Dubey 1999, s. 112.

60 Ruffin 2010, s. 98.

61 Olaminina matka také trpěla hyperempatií, ale na rozdíl od Olamininy užívala léky na potlačení symptomů tohoto syndromu. Právě díky těmto medikamentům byla Olamině hyperempatie v děloze předána; její matka navíc v důsledku užívání léčiv při porodu zemřela.

62 Federemayer 2017, s. 7–8.

63 Tamtéž.

64 Glotfelty 1996, s. xxi.

Přestože Olamina necítí bolest neživých předmětů, včetně rostlin, je schopna cítit bolest zvířat. I když nesouhlasí se střílením divoké zvěře, jako jsou například veverky a králíci, rozumí tomu, že její otec trvá na tréninku střelby na živé terče právě proto, aby ji naučil střílet na pohyblivé cíle a aby Olamina poznala, co za reakci u ní může hyperempatie vyvolat při zabití živé bytosti. Olamina popisuje svůj zážitek následovně:

Táta trval na tom, abych se je učila střílet. Pohyblivé cíle prý budou pro moje míření dobré. Ale myslím, že to nebyl jediný důvod. Myslím, že chtěl vidět, jestli to dokážu nebo ne — jestli zastřelení ptáka nebo veverky nastartuje mou hyperempatii. Úplně ne. Nebylo mi to příjemné, ale nebolelo to. Vnímala jsem to jako velkou, měkkou, zvláštní přízračnou ránu, jako by do mě narazila obrovská koule vzduchu, ale neprovázel to žádný chlad, žádný pocit větru. Rána sice byla slabá, ale u veverek a někdy také krys byla maličko tvrdší než u ptáků. Ale všechny tři bylo třeba zabít. Jedli naši potravu, nebo ji ničili.⁶⁵

Při zabíjení divokých zvířat se Olamina učí, jaké to je, ublížit jiné živé bytosti, a jaké to je, takovou bolest zažít skrze hyperempatii. Jelikož jíst zvířata není v Olaminině světě udržitelný způsob obživy, Olamina vysvětluje, že zvířata zabíjejí proto, aby před nimi ochránili vypěstovanou úrodu. Díky hyperempatii rozumí i tomu, že zabíjení zvířat není příjemné a mělo by se provádět pouze v případě reálné potřeby, jako je například zmíněná ochrana plodin.

Během svého dalšího tréninku střelby na terč, tentokrát v prostředí kaňonu, se Olamina a její přátelé setkají s divokým psem. Protože vlastnit zvířata je drahé a pro chudé vrstvy nedostupné (pouze bohatí lidé k tomu mají dost prostředků), i dříve plně domestikovaná zvířata, jako například psi, postupně zdivočí a lidem nahánějí strach. Když však Olamina divokého psa poprvé spatří, zareaguje odlišným způsobem:

Už jsem měla nějakou střelbu za sebou a opírala jsem se o balvan, odkud jsem se dívala, jak střílejí ostatní, když jsem si uvědomila, že nablízku je pes a pozoruje mě. Byl jenom jeden — žlutohnědý samec s ostrými ušima a krátkou srstí. Nebyl dost velký, aby si ze mě udělal jídlo, a já jsem pořád měla Smith & Wesson, takže jsem si ho dobře prohlédla, zatímco se na mě díval. Byl hubený, ale vyhladověle nepůsobil. Vypadal pozorně a zvědavě. Zavětril, a já jsem si vzpomněla, že psi se údajně orientují víc čichem než zrakem.⁶⁶

Na rozdíl od Olamininých přátel, kteří jsou po setkání s divokým psem otřeseni, a dokonce se ho pokoušejí zabít, Olamina využívá příležitosti si zvíře poprvé v životě prohlédnout a obohatit tím své znalosti. Kdykoli se Olamina v průběhu setkání s divokou zvěří, nereaguje okamžitě a bez rozmyslu, naopak se snaží situaci i samotnému zvířeti lépe porozumět. Frazierová to komentuje tak, že Olaminin syndrom hyperempatie „je to, co formuje její chápání vlastního místa ve vztahu nejen k jiným lidským

⁶⁵ Butlerová 2021, s. 49.

⁶⁶ Tamtéž, s. 52.

bytostem, ale také k jiným formám nelidského života,“ a nazývá Olaminin přístup ke zvířatům i k lidem „etickým vztahem“.⁶⁷ I když Olaminina reakce při setkání s divokými zvířaty není negativní, z jiných částí románu je patrné, že nereaguje na každé zvíře stejně. Zdá se, že její reakce na divoká zvířata a zejména její názor na jejich usmrčení závisí na tom, jak moc jejich potenciální zabití ovlivní její fyzickou reakci prostřednictvím syndromu hyperempatie. I přesto Olamina není lhostejná ani k těm zvířatům, jejichž smrt ji nedokáže hlouběji fyzicky zasáhnout. Když se Olamina v příběhu rozmluví o střelění na terč a zabíjení těch malých zvířat, které považují v Robledu za škůdce, protože jim ničí vypěstovanou úrodu, poznamenává: „ptáci jsou obzvláště nepříjemní škůdci, protože můžou přiletět, ale přesto je mám ráda.“⁶⁸ A dokonce popisuje, že pozorování ptáků je jednou z jejich oblíbených činností. Když si tohle při svém rozmlouvání uvědomí, přísahá čtenáři i sama sobě, že již nebude zabíjet žádné další ptáky.

Pokud jde o Olaminin vztah ke zvířatům, její nejintenzivnější zážitek v románu přichází v momentě, kdy je Olaminin otec nucen postřelit zatoulaného divokého psa, aby ochránil jejich skupinu před útokem. Jeho střela ho však nezabije, což uvede Olaminu do stavu fyzické agónie:

Myslela jsem, že začnu zvracet. Břicho mě bolelo čím dál víc, až to byl pocit, jako by mě prostředkem těla něco probodávalo. Levou rukou jsem se opřela o kolo. Pravou rukou jsem vytáhla svůj Smith & Wesson, zamířila a prostřelila tomu krásnému zvířeti hlavu.⁶⁹

I když si Olamina uvědomuje, že zabití psa může ještě zhoršit její fyzickou reakci, její bolest je tak silná, že se rozhodne umírajícího psa zabít.

Vnímala jsem náraz kulky jako tvrdou, silnou ránu — něco, co přesahuje bolest. Potom jsem ucítila, jak pes zemřel. Viděla jsem, jak sebou škubl, zachvěl se, protáhl tělo a znehybněl. Viděla jsem ho zemřít. Cítila jsem, jak umřel. Bolest náhle vymizela a on zhasl jako zápalka. Jeho život se prudce rozhořel a pohasl. Trochu jsem strnula. Kdybych neměla kolo, upadla bych.⁷⁰

Protože je schopna cítit bolest umírajícího psa a fyzicky prožívá důsledky svého činu, v onen moment je de facto schopna „stát se zvířetem“.⁷¹ Nicméně rozdíl mezi tím, jak moc Olamina cítí bolest jednoho zvířete ve srovnání s jiným druhem, tedy například bolest umírajícího psa ve srovnání s bolestí umírajícího malého škůdce, je při porovnání daných scén patrný. Z „[n]ebylo mi to příjemné, ale nebolelo to“ při zabíjení malých zvířat, jako jsou veverka nebo ptáci, se Olamina dostane do stavu: „[v]nímala jsem náraz kulky jako tvrdou, silnou ránu — něco, co přesahuje bolest“ při zabití divokého psa.

67 Frazier 2016, s. 52.

68 Butlerová 2021, s. 50.

69 Tamtéž, s. 57.

70 Tamtéž.

71 Frazier 2016, s. 53.

Později když Olamina odhalí svůj syndrom hyperempatie členovi skupiny (a příteli) Bankholovi, vysvětluje mu, že je schopna zabít pouze tehdy, pokud se zaktivuje její instinkt přežití:

„Spoluprožívám jejich bolest a rozkoš druhých,“ upřesnila jsem. „Rozkoše poslední dobou ke spoluprožívání moc nebylo, dokud ses neobjevil ty.“

„Taky krvácíš?“

„Už ne. Stávalo se mi to, když jsem byla malá.“

„Ale přece... viděl jsem tě zabít člověka.“

„Jo.“ Vzpomněla jsem si, co viděl, a zavrtěla jsem hlavou. „Musela jsem to udělat, jinak by mě zabil.“

„Já vím. Jenom... překvapuje mě, žeš to dokázala.“

„Už jsem ti řekla, že jsem musela.“⁷²

Při rozhovoru Olamina také prozrazuje, jak vážně bere svůj syndrom hyperempatie a jak moc si uvědomuje bolest, kterou sdílí s ostatními. I když je schopna zabít jiné živé bytosti, včetně těch lidských, čímž si na začátku svého vyprávění nebyla vůbec jistá, bolest, kterou sdílí s usmrcenými lidmi nebo zvířaty ji odrazuje od toho, aby někomu chtěla vážně ublížit.

Rozdílný způsob, jakým Olamina vnímá zabití psa a zabití menších divokých zvířat, však nemusí mít spojitost pouze s tím, jak hlubokou reakci její syndrom hyperempatie dokáže vyvolat na základě různých faktorů (jako například velikost zvířete). Jak uvádí Donald S. Sutton, lidé ze západní civilizace vnímají různé zvířecí druhy odlišným způsobem, a nevědomky tak řadí zvířata do několika kategorií podle toho, jestli je považují za požitelná, nebo jsou pro ně domácími mazlíčky, případně jestli je vnímají pouze za částečně požitelná.⁷³ Leach zachází v této analýze hlouběji do historie a připomíná, že pes — dnes v západní civilizaci považován za domácího mazlíčka — byl ještě v 17. století považován za symbol ďábla.⁷⁴ Podobným způsobem, tedy jako na symbol něčeho zlého, neznámého, obávaného, na divokého psa reagují i Olaminini přátelé. Jejich chování potvrzuje, že v Olaminině světě psi kompletně ztratili svůj status domácího mazlíčka, a to nejen proto, že psi v průběhu environmentální krize zdivočeli, ale lze se zároveň i domnívat, že psi jsou lidmi považováni za hrůzostrašný a neznámý objekt z přírody, tedy za něco, čeho se mají bát stejně, jako se v 17. století lidé báli ďábla. Olaminina reakce se vymyká tomuto standardu, protože si o psech četla v odborné literatuře, ví tedy, jaký k nim lidé chovali vztah v nedávné historii, tedy před environmentální krizí, a je na setkání s nimi připravena. Úvaha, že sama Olamina řadí psy na jinou úroveň než ostatní druhy zvířat, by se tedy dala považovat za reálnou. Olamina by tím pádem selhala v rozbíjení hierarchie mezi jednotlivými zvířecími druhy, potažmo mezi lidskými a „nelidskými“ objekty.

Jak je ovšem patrné z její konverzace s Bankholem i z konkrétních událostí, při nichž byla Olamina nucena někoho zabít, ona sama zabití jiného živého tvora,

⁷² Butlerová, 2021. s. 298.

⁷³ Sutton 1995, s. 152–153.

⁷⁴ Leach 2015, s. 152.

ať už člověka, nebo zvířete, přisuzuje (obdobně jako její otec) boji o přežití. Kdyby Olamina nezabýjela zvířata, která se jim pokoušela ničit úrodu, ona i ostatní obyvatelé Robleda by neměli co jíst. Stejně se na zabití dívá i Olaminin otec, když je nucen bránit Robledo před zloději, kteří jsou ovšem ozbrojeni a začnou obyvatele Robleda ohrožovat na životě. I divokého psa, kterého Olamina zabije při cvičné střelbě na terč, musí zabít kvůli ochraně sebe sama a své skupiny — stejným způsobem prožívá i zabití lidské bytosti. Rozdíl mezi tím, jak vnímá bolest či zabití jednotlivých druhů, ať už po fyzické, nebo psychické stránce, může tedy záležet na velikosti zvířete v poměru k Olamině. Tuto teorii lze podložit i Olamininou vzpomínkou z dětství, kdy se u ní hyperempatie teprve rozvíjela a ona při sdílení bolesti s druhými lidmi krvácela z nosu — tento jev později, tedy při jejím dospívání, zmizel.

Pokud jde o tuto Olamininu schopnost sdílet bolest se zvířaty, nebo jak navrhuje Frazierová, „stát se zvířetem“,⁷⁵ je důležité připomenout, že i případné metaforické spojení Afroameričanů se zvířaty může být nebezpečné, protože by mohlo vést k dehumanizaci. Jak vysvětluje Christine Gerhardtová:

Četné publikace, většinou z oblasti afroamerických studií, zdůrazňují, že symbolické spojení černochů s divokou, „zvířecí“ přírodou mělo posilující vliv na vykořisťování černochů v americké historii.⁷⁶

Zkušenost s ponižující degradací prostřednictvím animality a dehumanizace je dodnes významným tématem afroamerických studií, a to nejen proto, že tyto myšlenky „byly ústředním tématem ekologické zátěže Afroameričanů“.⁷⁷ Vzhledem k této historii dehumanizace Afroameričanů je důležité umožnit afroamerickým spisovatelům, jako je Butlerová, aby se touto konfrontací zabývali a analyzovali ji způsobem, který si sami zvolí. Nebo, jak poznamenává Ruffinová, aby spisovatelé „přenaslavili rétoriku animality na takovou, která je snad přesná a prospěšná, a když nic jiného, která provokuje [čtenáře] k zamýšlení“.⁷⁸

Nicméně argument, který předkládá Frazierová — tj. že „Olamina není jako zvíře, ale místo toho se stává zvířetem“⁷⁹ —, naznačuje, že Butlerová nepoužívá spojení hlavní hrdinky se zvířetem proto, aby jejím prostřednictvím devalvovala Olaminin charakter na živočišnost. Právě skutečnost, že Olamina zkušenosti z propojení se zvířaty využívá k obohacení svých znalostí o syndromu hyperempatie, naopak vede k závěru, že Butlerová využívá živočišnost (ve své knize), aby ukázala vývoj Olamininy Setby Země, jejích ekologických principů, a to s ohledem na lidské i zvířecí životy. Živočišnost se tedy stává nástrojem vývoje a pomůckou k pochopení propojení jednotlivých částí přírody.

75 Frazier 2016, s. 53.

76 Gerhardt 2002, s. 520.

77 Ruffin 2010, s. 101.

78 Tamtéž.

79 Frazier 2016, s. 54.

ZÁVĚR

Skrze Olamininu Setbu Země román *Podobenství o rozsévači* spisovatelky Octavie E. Butlerové bezesporu kritizuje environmentální nespravedlnost a degradaci životního prostředí v kontextu eko-apokalypsy 21. století. Prostřednictvím filozofie vytvořené mladou vůdkyní Olaminou však román zároveň nabízí pohled na možná řešení problémů spojených s kompletním zničením ekosystémů na planetě a hrozícím vyhynutím nejen zvířat, ale také lidí. Ve srovnání s autory, kteří zobrazují autentické environmentální katastrofy nebo na ně odkazují, Butlerová využívá žánr sci-fi i novodobé vyprávění o otroctví („neo-slave narrative“) k ilustraci nebezpečných následků eko-apokalypsy způsobené negativním zásahem do ekosystémů Země i udržováním hierarchických systémů ve společnosti i ve vztahu člověka k přírodě.

Jak ilustruje literární analýza díla, *Podobenství o rozsévači* není román, který by vyzdvihoval idealizovanou myšlenku záchrany planety a přírody skrze propagaci návratu člověka zpět do přírody. V Olaminině společnosti tento model není možný, neboť fungování lidské společnosti je natolik rozvrácené a nekontrolovatelně sebezničující, že neexistuje žádná kolektivní snaha o hledání nových ekologických řešení.

Butlerová neromantizuje ani vztah ženy k přírodě, byť využívá tohoto historického spojení a role ženy jako ochránitelky matky Země ke kritice lidského přístupu k přírodě i k planetě Zemi jako takové. Olaminin cíl opustit rodnou planetu, který pro ni Butlerová vymyslela, může na první pohled působit jako snažení, které je v rozporu s ekologickými zásadami, ale při detailnějším rozboru prizmatem ekofeministické literární kritiky lze dospět k závěru, že naopak poukazuje na propojení Olamininy se životem na Zemi i v kosmu. Hlavní hrdinka využívá svého nadpřirozeného spojení s živou přírodou, především pak se zvířaty, aby zpochybnila zavedené hierarchie ve své komunitě i ve společnosti, ochránila sebe a svou skupinu před rasovým či sexuálním zneužitím, a naučila se nejen v postapokalyptickém světě přežít, ale také najít z tohoto světa cestu do světa lepšího, založeného na principech nového náboženství Setby Země.

LITERATURA:

- Agustí, Clara Escoda. „The Relationship between Community and Subjectivity in Octavia E. Butler’s Parable of the Sower“. *Extrapolation*, 46, 2005, č. 3, s. 351–359. Dostupné z: <https://doi.org/10.3828/extr.2005.46.3.7>.
- Butlerová, Octavia E. *Podobenství o rozsévači*. Přel. Petr Kotrle. Praha: Argo, 2021.
- Butler, Octavia. *Parable of the Sower*. New York: Grand Central, 2000.
- Dubey, Madhu. „Folk and Urban Communities in African-American Women’s Fiction: Octavia Butler’s Parable of the Sower“. *Studies in American Fiction*, 27, 1999, č. 1, s. 103–128. Dostupné z: <https://doi.org/10.1353/saf.1999.0017>.
- Dubey, Madhu. „Octavia Butler’s Novels of Enslavement“. *NOVEL: A Forum on Fiction*, 46, 2013, č. 3, s. 345–363.
- Dunning, Stefanie K. „Learn or Die: Survivalism and Anarchy in Octavia Butler’s Parable of the Sower“. In *Human Contradictions in Octavia E. Butler’s Work*. Eds. Martin Japtok, Rafiki Jenkins. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2021, s. 179–194.
- Federmayer, Éva. „Migrants and Disaster Subcultures in the Late Anthropocene: An Ecocritical Reading of Octavia Butler’s

- Parable Novels". *Hungarian Journal of English and American Studies*, 23, 2017, č. 2, s. 1–23. Dostupné z: <https://ojs.lib.unideb.hu/hjneas/article/view/7320>.
- Frazier, Chelsea M. „Troubling Ecology: Wangechi Mutu, Octavia Butler, and Black Feminist Interventions in Environmentalism“. *Critical Ethnic Studies*, 2, 2016, č. 1, s. 40–72. Dostupné z: doi:10.5749/jcritethnstud.2.1.0040.
- Gerhardt, Christine. „The Greening of African American Landscapes: Where Ecocriticism Meets Post-Colonial Theory“. *Mississippi Quarterly*, 55, 2002, č. 4, s. 520.
- Glotfelty, Cheryll. „Introduction“. In *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*. Eds. Cheryll Glotfelty, Eric Fromm. Athens: University of Georgia Press, 1996, s. xv–xxxvii.
- Haraway, Donna Jeanne. *Primate Visions Gender, Race, and Nature in the World of Modern Science*. London: Verso, 1992.
- Lacey, Lauren J. „Octavia E. Butler on Coping with Power in Parable of the Sower, Parable of the Talents, and Fledgling“. *Critique: Studies in Contemporary Fiction*, 49, 2008, č. 4, s. 379–394. Dostupné z: doi: 10.3200/CRIT.49.4.379-394.
- Leach, Edmund. „Anthropological Aspects of Language: Animal Categories and Verbal Abuse“. *Anthrozoös*, 2, 1989, č. 3, s. 151–165. Dostupné z: doi:10.2752/089279389787058055.
- Nilges, Mathias. „We Need the Stars: Change, Community, and the Absent Father in Octavia Butler’s Parable of the Sower and Parable of the Talents“. *Callaloo*, 32, 2009, č. 4, s. 1332–1352.
- Mayer, Sylvia. „Genre and Environmentalism: Octavia Butler’s Parable of the Sower, Speculative Fiction, and the African American Slave Narrative“. *Restoring the Connection to the Natural World: Essays on the African American Environmental Imagination*. Ed. Sylvia Mayer. Münster: LIT Verlag, 2003, s. 175–196.
- Melzer, Patricia. *Alien Constructions: Science Fiction and Feminist Thought*. Austin: University of Texas Press, 2006.
- Orenstein, Gloria. *The Reflowering of the Goddess: Contemporary Journeys and Cycles of Empowerment*. Oxford: Pergamon Press, 1990.
- Phillips, Jerry. „The Intuition of the Future: Utopia and Catastrophe in Octavia Butler’s Parable of the Sower“. *Novel*, 35, 2002, č. 2/3, s. 299–311.
- Ruffin, Kimberly. *Black on Earth: African American Ecoliterary Traditions*. Athens: University of Georgia Press, 2010.
- Shahnavaz, D. „Earthseed Planted: Ecofeminist Teachings in Octavia Butler’s Parable of the Sower“. *The Pegasus Review*, 9, 2018, č. 2, s. 40–46. Dostupné z: <https://stars.library.ucf.edu/urj/vol9/iss2/4>.
- Sutton, Donald S. „Consuming Counterrevolution: The Ritual and Culture of Cannibalism in Wuxuan, Guangxi, China, May to July 1968“. *Comparative Studies in Society and History*, 37, 1995, č. 1, s. 136–172. Dostupné z: doi:10.1017/S0010417500019575.
- Texter, Douglas W. „Of Gifted Children and Gated Communities: Paul Theroux’s O-Zone and Octavia Butler’s The Parable of the Sower“. *Utopian Studies*, 19, 2008, č. 3, s. 457–484.
- Tüzün, Hatice Övgü. „An Ecofeminist Reading of Octavia Butler’s Parable of the Sower and Parable of Talents“. In *Dystopias and Utopias on Earth and beyond Feminist Ecocriticism of Science Fiction*. Ed. Douglas A. Vakoch. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2021, s. 11–24.